

specialization in any of the areas of social work: work with older people, work in family services, work with children or mentally retarded people, work in the criminal penalties, etc. Specialization in clinical social work has also become very popular among the students – future social work master.

Key words: specialization, master of social work, social worker, curriculum.

Стаття надійшла до редакції 13.07.2012 р.
Прийнято до друку 31.08.2012 р.

УДК 37(73)(091)

Л. Ю. Сідун

ПОЛІКУЛЬТУРНА ОСВІТА В УНІВЕРСИТЕТАХ США

Однією з характерних рис початку ХХ століття є посилення взаємодії й взаємозалежності країн і народів світу з метою збагачення культур. За цих умов усвідомлюється проблема толерантного співіснування різних етнічних і соціальних груп. Дедалі більшої вагомості набуває полікультурна освіта, яка дає змогу людині віднайти можливість толерантного відношення до інших культур.

Однією з головних умов втілення ідеї полікультурної освіти є підготовка культурно-компетентного спеціаліста, здатного працювати в поліетнічному, полікультурному суспільстві. Ідеї полікультурної освіти знаходять своє відображення у вищій школі США.

Проблема полікультурної освіти є темою вивчення ряду вітчизняних і зарубіжних науковців. Виховання толерантності проаналізовано у працях С. Бондирева, питання освіти й виховання у полікультурному і багатоетнічному середовищі з позиції полікультуризму вивчалися науковцями В. Борисенковим, Е. Ямбургом. Полікультурна освіта в університеті стала темою вивчення Д. Шоем та Л. Френкель.

Мета статті. Метою нашого дослідження є проаналізувати полікультурну освіту в США, яка є джерелом прогресу вищої школи і фактором створення освітнього середовища, яке сприятиме формуванню важливих якостей сучасного спеціаліста.

Виклад основного матеріалу. У 1960-1970-х рр. відбулося різке збільшення чисельності студентів у США, яке супроводжувалося зростанням нетрадиційного студентського контингенту, у тому числі й за рахунок представників етнічних меншин. Однією з цілей полікультурної освіти у вищій школі є гармонізація відносин між студентами, які належать до різних етнічних груп, а саме: вироблення навичок поведінки, що базується на розумінні, терпимості, діалозі, самоповазі й повазі

оточуючих. Практика полікультурної освіти сприяє заохоченню прагненням студентів отримувати знання, вміння, розвивати здібності, необхідні для функціонування в межах інших субкультур, національної та світової макрокультур. Програми вищої освіти передбачають розвиток здібностей студентів до прийняття розумних рішень з етнічних питань, формування вмінь, необхідних для активної участі в етнічно різноманітному суспільстві. Отримала визнання ідея необхідності міжкультурної компетенції для успішної діяльності в багатонаціональному оточенні.

Події, що відбуваються, змусили вузи змінити свої учбові програми й учбові стратегії з тим, щоб задовольнити потреби студентів, які різняться за багатьма характеристиками, і готувати кваліфікованих спеціалістів, які вміють ефективно діяти у суспільстві, важливою особливістю якого стало різноманіття.

Полікультурна освіта вважається одним з головних способів цілісної вищої освіти і розглядається як джерело прогресу вищої школи. Полікультурність знаходить своє відображення у програмах і стандартах вищої освіти США. У 1990-х рр. Американська Рада з питань стандартів вищої освіти (GAS) розробила документи, згідно яких освітні програми повинні виховувати у студентів здатність ефективно вирішувати міжнаціональні конфлікти. Важливо, щоб сьогоденні студенти, майбутні лідери, вчилися ефективно сприймати різні ідеї, цінності, культури. У протилежному випадку буде панувати світ, де домінують розбрат і міжнаціональна ворожнеча. Автори стандартів закликають керівництво вищих учбових закладів усвідомити збільшення різноманітності суспільства, важливість виховання толерантного ставлення до подібного плюралізму в ім'я суспільного добробуту. Стандарти National Council for Accreditation of Teacher Education потребують полікультурного навчання як інтегральної частини навчання спеціалістів.

Полікультурні процеси в навчанні потребують змін як у змісті, так і в процесі набуття знань. Внесення в учбові плани і програми змінених методів навчання (збільшення участі студентів і визнання наявності різних способів мислення та інтелекту) можуть підвищити ступінь полікультурності учбового курсу. Для того, щоб викладання учбового курсу носило справжній полікультурний характер, необхідно удосконалювати та інтегрувати обидва показники. У рамках інтеграції процесу і змісту виокремлюють чотири типи навчальних умов: чисто монокультурний, педагогіка участі, полікультурний зміст, істинно полікультурний [1, с. 70].

Чисто монокультурні заняття передбачають однорідний склад, куди належать представники однієї групи або інші не визнаються. Зміст відображає ідеї євроцентризму, а педагогічний процес вибудовується ієрархічно, тобто не припускає активної діяльності студентів в процесі отримання знань. На заняттях з акцентом на змісті, зміст навчання стає

полікультурним, але не сам процес. Викладачі шукають матеріали для читання, написані представниками меншин або які містять інформацію про них, однак взаємодія в аудиторії, стиль навчання, спілкування, мислення не змінюються. На занятті, де викладач використовує активні методи, зміст, питання для обговорення, тексти для читання, інтелектуальна парадигма залишаються незмінними, але стиль навчання і спілкування стає більш дієвим, інтерактивним і різноманітним. В істинно полікультурному навчанні і зміст, і процес змінюються з тим, щоб відображати інтереси, тип поведінки, тип вивчення різних груп студентів. У викладанні, коли взаємодія групи є невід'ємною частиною змісту, домінує різноманіття, створюються нові знання, нові способи, отримання знань інтегрується, що в свою чергу допомагає розширити рамки навчальної дисципліни.

Американські дослідники-полікультуристи М. Шустер і С. Ван Дайн (M.Schuster, S.Van Dyne, 1985) виділяють чотири компоненти успішного полікультурного навчання в університеті: навчання через досвід студента, акцент на процес вивчення, створення певного культурного середовища на занятті та використання конфліктних ситуацій як основи конструктивних змін. Н. Шнайневінд (Schneidewind, 1990) стверджує, що студенти засвоюють як процес заняття та учбовий план, так і зміст курсу. Д. Шоем (Schoem) вважає, що для того щоб організувати полікультурне навчання, необхідно брати до уваги три взаємопов'язаних компоненти: зміст, процес і спілкування, різноманіття викладачів і студентів. Зміст має на меті розширення учбового плану, доступ до більш широкого кола тем, теорій і фактів; процес і навчання направлені на визнання різних способів знання, типів інтелекту (тут головним акцентом є комунікація, динаміка занять, визнання різних точок зору); різноманіття має за мету представлення в учбовому процесі різні культурні групи [2, с. 381].

Одним з головних завдань полікультурної освіти є формування у студентів нового стилю мислення, іншого шляху сприйняття реальності, полікультурного бачення, без чого неможливо розуміти альтернативні погляди і точки зору. Дана риса необхідна тим, хто хоче брати активну участь в соціальному, політичному і культурному житті. Подібні риси є необхідною умовою для прийняття конструктивних рішень у конфліктних ситуаціях, які виникають у різноманітному освітньому середовищі. Полікультурне мислення дозволяє піддавати сумніву ідеологічний апарат монокультурного суспільства та дозволяє виражати точку зору меншин, руйнувати міф про універсальність світу.

Дуже важливу роль відіграє розвиток критичного мислення в процесі викладання учбових курсів у полікультурному направленні, коли початковою метою є вивчення історії, структури й ідеології суспільства та його інститутів, які є джерелом нерівності та дискримінації. Критичне мислення дозволяє студентам, викладачам домінуючої групи

усвідомлювати фактор спричинення шкоди собі при пригнічуванні інших [3, с. 64].

Полікультурне мислення допомагає студентам зрозуміти великий історичний і соціальних контекст їхнього внутрішнього світу. Стає зрозуміло, що особисті проблеми молодих людей є відображенням великих соціальних проблем, адже соціальний світ сприймається по-різному різними культурними групами у суспільстві. Студенти розуміють, що якщо вони належать до різних соціальних груп, то стикаються з різними проблемами, рівень життя у них різний, їм притаманно відчуття ідентичності. Усвідомлення цього дозволяє студентам відійти від прямолінійності мислення в межах домінуючих чи етноцентричних поглядів на реальність. Студенти помічають, що расизм та інші форми дискримінації є стратегією домінуючої групи, які використовуються для того, щоб пригнічувати інші культурні групи та окремих індивідів. Це також допомагає усвідомити, що люди мають багато спільного як громадяни в результаті накопичення історичного, культурного, соціального досвіду, що особистості з різних культурних груп по-різному сприймають реальність, мають інший спосіб мислення, інший стиль спілкування і навчання.

Студенти з полікультурним мисленням встановлюють культурне підґрунтя власної ідентичності, визнають відмінності і не розглядають інші культури як вищі чи нижчі. Конфлікти з членами інших груп розглядаються як можливість прийняти участь в конкретних акціях, розширити свої знання і розвивати самопізнання.

Полікультурна освіта акцентує увагу на нову освітню парадигму, яка потребує не тільки відображення питань полікультуризму в змісті дисципліни, але й полікультурних методів викладання. Перехідні журнали визнаються багатьма викладачами як ідеальна форма вправ, яка мотивує студентів до розвитку критичного мислення, допомагає вчитися формулювати власні думки, ідеї. Журнали є інструментом самовираження, критичного мислення з приводу прочитаного чи проведеної дискусії. Журнал є конфіденційним документом групи студентів і викладача, який з ними працює, що спонукає їх чесно й відкрито виражати свої думки. Журнал є необхідним матеріалом для викладача, який з його допомогою буде подальші заняття та обирає теми для дискусій.

У навчанні також використовуються дискусії у великих і малих групах, ігри, фільми, запрошення гостей, заповнення анкет, тестування тощо. Всі ці форми роботи використовуються для того, щоб зрозуміти абстрактні теорії і концепції, подані на лекціях і при самостійному вивченні. Подібні види роботи дають студентам змогу сформулювати власні уявлення про прояви соціального життя і в майбутньому спиратися на них у своєму досвіді.

Робота в діалогових групах представляє собою зустріч однієї чи кількох груп, щоб у ході дискусій виявити схожі риси чи відмінності у поглядах і думках. Учасниками дискусій є представники груп суспільств,

які мають історичний чи потенційний конфлікт. Склад групи може визначатися расою, статтю, класом тощо.

Діалогова робота дозволяє студентам вчитися один в одного, бачити поточні проблеми, піднімати питання, вирішувати між групові конфлікти. Подібні групи є важливим елементом у створенні полікультурного середовища в процесі навчання. Дана форма роботи існує для того, щоб познайомити студентів з різними формами конфлікту між соціальними групами і розробити альтернативні способи вирішення конфлікту з метою досягнення взаєморозуміння. Це також допомагає пов'язати академічні знання студентів з особистим і соціальним досвідом, що виходить за рамки заняття.

При полікультурному підході в організації діяльності університетів процес оцінки знань починає відігравати іншу роль. Студенти отримують можливість оцінювати власну роботу і роботу інших в атмосфері взаємоповаги.

Прихильники полікультурної освіти в США розглядають процес навчання як співпрацю і взаємодію всіх учасників освітнього процесу. На їхню думку, не тільки викладачі є активними учасниками учбового процесу. Багато інших учасників прямо або опосередковано здійснюють свій вплив: викладачі на заміні, асистенти викладачів, самі студенти. Спілкування з ними також може стати джерелом для набуття полікультурного досвіду.

Вчені-полікультуристи стверджують, що кожен учасник процесу навчання має певні потреби, інтереси, стилі спілкування, бачення завдань полікультурної освіти. Вони вважають, що необхідно співставити всі ці відмінності, оцінити внесок кожної сторони і прийняти рішення щодо способів збагачення усього процесу навчання.

У полікультурній освіті важливо створити атмосферу справжнього співробітництва, що є неможливо без урахування психологічних особливостей віку студентів. Важливо знати все про студента: його цінностях, освітній кар'єрі, расі, етнічності, соціально-економічному статусі. Необхідно усвідомлювати, що студенти знаходяться на етапі особистісного розвитку і на тому життєвому етапі, коли їхні життєві проблеми, цілі і прагнення відрізняються від тих, які мають дорослі люди. Всі ці фактори повинні враховуватися викладачем.

При полікультурному підході викладач відіграє головну роль в успіхах студентів. Тип взаємодії викладача і студента є основним фактором в навчанні та успішності студента. Полікультурний викладач повинен розпочати з аналізу власних цінностей, поглядів на сприйняття життя, беручи до уваги забобони і неприємні відчуття по відношенню до деяких етнічних питань. Він визначає власну ідентичність та досвід соціалізації його культурної групи. Полікультурна освіта бере початок не з судження про інших, а з аналізу власного Я.

Висновок. На думку багатьох американських дослідників, підготовка сучасного спеціаліста до успішної діяльності в умовах

культурного різноманіття багато в чому залежить від середовища учбового закладу, а також стилю роботи його адміністрації. Більшість подій, які проходять у студмістечках чи аудиторіях, впливають на формування у студента відносин з суспільством.

Керівництво учбового закладу, викладачі, задаючи тон і контекст процесу навчання, можуть вплинути на створення такого освітнього середовища, яке буде сприяти формуванню важливих якостей сучасного спеціаліста.

Список використаної літератури

- 1. Schoem D.** Multicultural Teaching at the University / D.Schoem, L.Frankel. – Praeger. – Westport, Connecticut, London, 1995. – 359 p.
- 2. School reform and Student Learning: A Multicultural Perspective // Multicultural Education / Issues and Perspectives.** – Willy and Sons, 2003. – P.381-402.
- 3. Smith D.L.** Curriculum Action on reflection / D.L.Smith, T.J.Lovat. – Social Science Press, Wentworth Falls, 1990. – 285 p.

Сідун Л. Ю. Полікультурна освіта в університетах США

У статті розглядається полікультурна освіта в США як джерело прогресу вищої школи і фактор створення освітнього середовища, яке сприятиме формуванню важливих якостей сучасного спеціаліста. Полікультурна освіта вважається одним з головних способів цілісної вищої освіти і розглядається як джерело прогресу вищої школи. Полікультурність знаходить своє відображення у програмах і стандартах вищої освіти США. Прихильники полікультурної освіти в США розглядають процес навчання як співпрацю і взаємодію всіх учасників освітнього процесу.

Ключові слова: полікультурна освіта, полікультурне суспільство, полікультуризм, багатоетнічне середовище.

Сидун Л. Ю. Поликультурное образование в университетах США

В статье рассматривается поликультурное образование в США как источник прогресса высшей школы и фактор создания образовательной среды, которое будет способствовать формированию важных качеств современного специалиста. Поликультурное образование считается одним из главных способов целостности высшего образования и рассматривается как источник прогресса высшей школы. Поликультурность находит свое отражение в программах и стандартах высшего образования США. Сторонники поликультурного образования в США рассматривают процесс обучения как сотрудничество и взаимодействие всех участников образовательного процесса.

Ключевые слова: поликультурное образование, поликультурное общество, поликультуризм, полиэтническая среда.

Sidun L. Y. Multicultural Education at the Universities of the USA

The article studies multicultural education in the USA as a source of a higher school progress and a factor of creating the educational environment which will contribute to the developing of important qualities inherent to a modern specialist. Multicultural education is one of the main ways of holistic higher education and is regarded as a source of progress of high school. Multiculturalism is reflected in programs and standards of higher education in the United States. Proponents of multicultural education in the United States consider learning process as cooperation and interaction between all participants in the educational process.

Key words: multicultural education, multicultural society, multiculturalism, multiethnic environment.

Стаття надійшла до редакції 12.07.2012 р.

Прийнято до друку 31.08.2012 р.

УДК 378.014.5(73)“1950/2000”

О. Я. Стойка

**ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА США У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ
(друга половина ХХ-го ст.)**

За останні роки різні світові процеси – глобалізація, науково-технічний прогрес, структурні зміни в економіці – спричинили реформування національних освітніх систем. Освіта в розвинутих країнах світу стала визначальним джерелом економічного зростання. Відбувся радикальний перегляд освітніх політик, а освіта набула важливого значення в державних стратегіях розвитку.

Індикатором сучасних освітніх світових тенденцій є американська вища школа, яка ефективно виконує поставлені завдання забезпечення освітою всіх категорій населення і задоволення потреб ринку праці у фахівцях різної кваліфікації. Вища освіта США – це пріоритетна сфера американської державної політики, адже від рівня освіти залежить економічне становище країни. Відтак актуальним є висвітлення та аналіз розвитку освітньої політики США, що обумовлює потенційні можливості використання позитивного досвіду її формування та реалізації в нашій країні.

В Україні проблема державної освітньої політики входить до кола наукових інтересів таких учених як: В. Андрущенко, М. Згуровський, В. Луговий, В. Козаков, К. Корсак, В. Кремень, В. Огнев'юк, М. Степко, Т. Фініков та ін. Серед американських дослідників варто відзначити